

Lappilaista timanttia hiomassa

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen välisen yhteistyön vahvistaminen edellyttää strategista tahtotilaa (Karvi 2016, 2). Yksilölliset ja joustavat koulutuspolut sekä siirtymät koulutusasteiden välillä edellyttävät rakenteiden vakiinnuttamista ja joustavoittamista, systemaattista vuoropuhelua toimijoiden kesken, yhteisiä kohtaamispaikkoja ja yhteistyöryhmiä sekä tiedottamista ja viestintää. Keskiössä on asiakas, opiskelija, mutta myös samalla työ- ja elinkeinoelämä. Opintopolut rakennetaan yksilön tavoitteiden, lähtökohtien ja elämäntilanteen pohjalta tukemaan tavoitteellista opiskelua ja ammattiosaamisen hankkimista. Eri koulusteiden yhteistyöllä tuetaan opiskelijan polkua sujuvissa siirtymissä muun muassa parantamalla jatko-opintovalmiuksia ja nopeuttamalla siirtymistä koulutusasteelta toiselle, monipuolistamalla koulutustarjontaa sekä mahdollistamalla yksilöllisiä opintopolkuja ja kehittämällä ohjausta.

Eri kouluasteiden koulutuksen järjestäjät solmivat keskenään kumppanuussopimuksia. Organisaatioiden välisillä kumppanuussopimuksilla halutaan vahvistaa strategista ja operatiivista kumppanuutta ja yhteistyötä. Yhteisenä tahtotilana on vahvistaa henkilöstön ja opiskelijoiden yhdessä tekemistä ja osaamisen kehittämistä. Koulutuskumppanuudella tiivistetään koulutusaloittain tapahtuvaa yhteistyötä, vahvistetaan koulutusväyliä ja edistetään jatkuvaa oppimista. Yhteistyötä toteutetaan muun muassa asiantuntijuuden ja osaamisen jakamisena, koulutusyhteistyönä, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintana, työelämään ja harjoitteluun liittyvissä yhteistyömuodoissa sekä tapahtumissa, tilaisuuksissa ja markkinoinnissa.

Tässä artikkelissa kuvaamme EPPA-hankkeen aikana toteutettua eri kouluasteiden välistä operatiivista kumppanuutta ja toiminnallista yhteistyötä ja sen pohjalta kehitettyä toiminnallisen yhteistyön mallia.

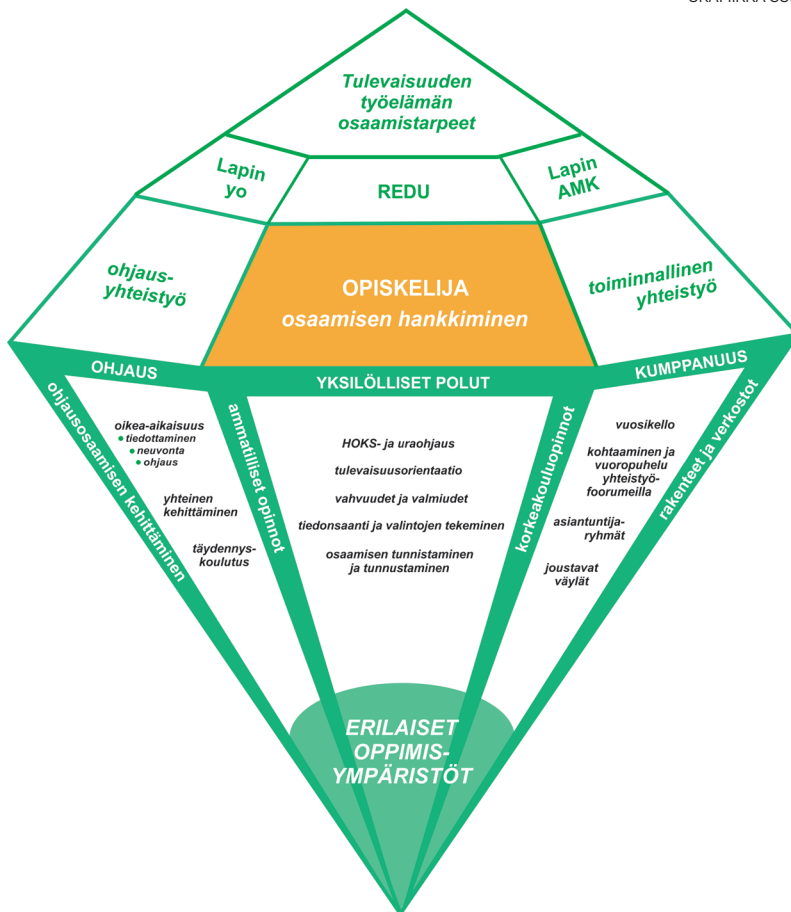
TOIMINNALLISEN YHTEISTYÖN MALLI EPPA-HANKKEESSA

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeessa hanketoimijoiden kumppanuus on kehittynyt yhdessä tekemällä. Kehittynyt kumppanuus ja yhteistyö on vahvistanut opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen rakentamista ja sujuvia siirtymiä osaamisperustaisessa koulutuksessa. Hanketoimijat sekä asiantuntijat eri kouluasteilta ovat yhdessä rakentaneet toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden

osaamispolkuja sekä osaamisen hankkimisen prosesseja erilaisissa oppimisympäristöissä. Tavoitteena on ollut opiskelijoiden sujuva eteneminen valitsemillaan poluilla. Yhteisen kehittämisen teemoina ovat olleet muun muassa osaamisen hankkimisen henkilökohtaisuus ja tulevaisuusorientaatio, opiskelijan asiakaslähtöinen ohjaus, opetussuunnitelma (OPS) -työskentely, tutkintojen viitekehys sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt eri kouluasteilla sekä väyläopintojen ja muiden joustavien opintopolkujen kehittäminen.

Hankkeen aikaisia yhteisen kohtaamisen paikkoja ovat olleet esimerkiksi eri kouluasteiden asiantuntijoista kootut työryhmät, joiden työn tuloksena on rakentunut opettajille, työpaikkojen ohjaajille sekä muulle ohjaushenkilöstölle suunnattu yliopistotason täydennyskoulutus. Asiantuntijoiden työryhmissä on kehitetty ja vahvistettu opiskelijoiden sujuvia siirtymiä kouluasteelta toiselle, tehty ohjauksen ja tiedottamisen yhteistyötä sekä järjestetty erilaisia tapahtumia. Seuraava kuvio 1 kokoaa yhteen EPPA-hankkeen operatiivisessa kumppanuudessa vahvistunutta toiminnallista yhteistyötä ja yhteistyön sisältöjä.

GRAFIikka SOLJA UPOLA

Kuvio 1 Toiminnallisen yhteistyön malli EPPA-hankkeessa

Osaamisperustaisen ja asiakaslähtöisen koulutuksen tahtotilana sekä tavoitteena on yksilön ja *tulevaisuuden työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin* vastaaminen ja työelämän kehittäminen sekä sitä kautta toimintaympäristön elinvoima ja hyvinvointi. Yksilölle eri kouluasteiden yhteistyö tarjoaa uudenlaisia jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia, joissa koulutuskokonaisuuden järjestäjänä voi olla sekä ammatillisen toisen asteen koulutuksen järjestäjiä että korkeakouluja. (OKM 2019, 14.)

Toiminnallisen yhteistyön mallin keskiössä on *osaamista hankkiva opiskelija*, jonka *yksilöllinen polku* rakentuu yhteistyössä opiskelijan, omaohjaajan (opettaja) ja muun ohjaushenkilöstön kanssa (kuvio 1). EPPA-hankkeessa rakennettu HOKS- ja *uraohjausprosessin* dynaaminen malli huomioi ohjattavan *opiskeluvalmiudet* ja henkilökohtaiset *vahvuudet*. Aiemmin hankittu *osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan* suhteessa tutkinnon perusteiden ammattitaito- ja osaamisvaatimukseen. Ohjausprosessissa korostuu opiskelijan *tiedonsaannin* tärkeys tarjolla olevista osaamisen hankkimisen mahdollisuuksista ja sekä ohjaushenkilöstön antaman tuen merkitys *valintoja* tehtäessä.

Ammattitaitoa kehittävien, räätälöityjen *oppimisympäristöjen* valinta on tärkeä osa opiskelijan osaamisperustaista HOKS- ja *uraohjausprosessia*. Ohjausprosessi valmentaa opiskelijoita *tulevaisuusorientaation* lähtökohdista näkemään laajemmin vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, joihin omilla valinnoillaan voi vaikuttaa. HOKS noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja *uraohjaus* perustuu ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa asetettuihin pakollisiin osaamistavoitteisiin. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi halutessaan ottaa sen käyttöön määrittelemällä prosessimallin ohjaukseen käytettävän tuntikehyksen (ks. julkaisun artikkeli *HOKS- ja uraohjausprosessin malli käytännön ohjaustyön tukena*).

EPPA-hanke on kehittänyt uudenlaista *ohjausosaamista*, jota tehdään kumppanuudessa eri kouluasteiden asiantuntijoiden kanssa (kuvio 1). Yhteistyössä määritelty *tiedottamisen, neuvonnan ja ohjauksen oikea-aikaisuus* nousee keskeiseksi ohjauksen tavoitteeksi ja sisällöksi vahvistaen opiskelijoiden mahdollisuuksia tehdä työ- ja jatko-opintouransa kannalta oikea-aikaisia päätöksiä ohjausprosessin eri vaiheissa. Valmiudet työelämään ja jatko-opintoihin korkeakoulussa kehittyvät ammatillisen perustutkinnon aikana ja myös niiden merkityksen korostaminen osana opiskelijoiden HOKS- ja *uraohjausprosessia* on tärkeä panostus opiskelijoiden ohjaukseen ja samalla heidän tulevaisuuteensa.

Eri kouluasteiden asiantuntijoiden *yhteinen kehittäminen* on moniäänistä ja eri osapuolet kunnioittavaa vuoropuhelua, jossa jokainen oppii toisiltaan. Yhteinen vuoropuhelu kuvaa organisaatioiden nykyistä tapaa toimia ja kehittää kumppanuutta vahvistavia uusia toimintatapoja osaamisperustaisen ja asiakaslähtöisen koulutuksen hyväksi. Yksi toiminnallisen kumppanuuden toimintatapa voi olla esimerkiksi eri kouluasteiden asiantuntijoiden suunnittelema ja toteuttama *täydennyskoulutus* henkilöstölle ja työelämän toimijoille. Tavoitteet ja teemat täydennyskoulutuksen järjestämiseksi syntyvät yhteisessä vuoropuhelussa eri kouluasteiden osaamistarpeiden pohjalta. EPPA-hankkeen aikaisen täydennyskoulutuksen sisältönä oli *ohjausosaamisen kehittäminen* osaamisperustaisessa koulutuksessa. Sen suunnittelu, toteutus ja

arviointi tehtiin yhteistyössä hanketoimijoiden ja Lapin koulutuskeskus REDUn, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston asiantuntijoiden kanssa (ks. julkaisun artikkeli *Täydennyskoulutuksella uutta ohjausosaamista rakentamassa*).

Asiakaslähtöisen *toiminnallisen yhteistyön* rakentuminen edellyttää systemaattista vuoropuhelua ja yhteistyön näkyväksi tekemistä eri kouluasteiden välillä ja niitä edustavien organisaatioiden eri tasoilla. Samanaikaisesti on tärkeää vakiinnuttaa yhteistyörakenteita, joilla luodaan vakiintuneita toimintatapoja. (OKM 2019, 42; kuvio 1.) Erityisen tärkeäksi vakiintuneet yhteistyörakenteet nousevat nivelvaihe-yhteistyössä, jonka tavoitteena on herättää toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tai ammatillisen tutkinnon suorittaneiden kiinnostus korkeakouluopintoja kohtaan. Kiinnostuksen herättyä eri kouluasteiden opettajien ja ohjaushenkilöstön tehtävänä on antaa tietoa siitä, mitä korkeakouluvalmiudet edellyttävät ja millaisia ne ovat. EPPA-hankkeessa kehitetty vuosikello kokoaa yhteen jäsennellyn nivelvaiheyhteistyön rakenteen, jossa *yhteiset kohtaamiset ja vuoropuhelu* on mahdollista. Vuosikellon keskiöön asettuu opiskelijan motivointi ja sitouttaminen korkeakouluopintoihin, opiskelijan kanssa käytävät ohjauskeskustelut sekä HOKSin jatkuva päivittäminen. Organisaatiotasolla keskiössä ovat ajantasaiset opetussuunnitelmat, opintotarjonta ja ajantasaiset nettisivut ja esitteet, joiden avulla ohjaus ja tiedottaminen sekä ohjaushenkilöstön yhteistyö on mahdollista. Myös osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt ovat tärkeässä roolissa vahvistamassa opiskelijan sujuvaa siirtymää (ks. julkaisun artikkelit *Ohjausyhteistyöstä tukea opiskelijan polulle kohti korkeakoulua* ja *Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sujuvia siirtymiä vahvistamassa*).

Siirtymien nopeuttamiseksi korkeakoulut voivat tarjota *joustavia opiskelumahdollisuuksia ja -väyliä* muun muassa avoimien korkeakouluopintojen avulla. Ne ovat matalan kynnyksen mahdollisuuksia suorittaa yksittäisiä opintoja, tutustua korkeakouluopiskeluun, kehittää korkeakouluopiskelun valmiuksia ja testata samalla alavaliintaa. Avoimia korkeakouluopintoja voidaan tarjota yksittäisinä opintojaksoina, väylä- ja polkuopintoina sekä perusopintokokonaisuuksina. EPPA-hankkeessa korkeakoulutuksen polun valinneet pilottiopiskelijat suorittivat korkeakouluopintoja osana ammatillista perustutkintoaan. Opiskelijoiden kokemukset valinnoista ja saadusta ohjauksesta hyödynnettiin yksilöllisten polkujen rakentamisessa osana Lapin ammattikorkeakoulun *väyläopintojen* kehittämistyötä. Väyläopinnot tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden tutustua ammattikorkeakouluopintoihin, kehittää ja syventää omaa osaamistaan sekä aloittaa tutkintotavoitteisen opiskelun. Väyläopinnot tarjoavat sujuvan väylän korkeakouluun (ks. julkaisun artikkelit *Avoimet korkeakouluopinnot sujuvien siirtymien mahdollistajana* ja *Ammatilliset väyläopinnot osana korkeakoulutuksen polkua*).

Eri kouluasteiden *asiantuntijaryhmien kokoontumiset yhteistyön foorumeilla* ovat tulevaisuuslähtöistä toimintaa, joka perustuu avoimuuteen, läpinäkyvyyteen, tavoitteellisuuteen ja konkreettisuuteen sekä sitoutumiseen yhdessä laadittuihin suosituksiin. Toiminnallisen yhteistyön kannalta relevanttien toimijoiden tunnistaminen ja yhteistyöryhmien luominen, kuten esimerkiksi eri kouluasteiden nivelvaiheeseen

liittyvää opinto- ja uraohjausta kehittävät työryhmät tukevat nivelvaiheyhteistyön vaikuttavuutta ja sujuvia siirtymiä kouluasteelta toiselle (ks. myös OKM 2019, 42–43).

LOPUKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019, 44) kehittämissyhmä kuvaa suosituksessaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen timanttina. Kyseisen timantin kuusi kulmaa ovat olleet myös EPPA-hankkeen oppaana lappilaista timanttia hiottaessa. Tässä artikkelissa kuvattu toiminnallisen yhteistyön timantti on hiottu EPPA-hankkeen aikaisella yhteistyöllä. Kumppanuus on ollut eri kouluasteiden jaettua asiantuntijuutta ja vahvaa yhteistyötä niin koulutuksen järjestäjien sisällä kuin niiden välillä. Käsillä oleva julkaisu tekee näkyväksi myös laajaa, eri kouluasteiden toimijoiden osallisuutta, jota tarvitaan osaamisperustaisen koulutuksen kehittämiseksi. Se on myös osoitus eri kouluasteiden kumppanuudesta ja työstä Lapin maakunnan hyväksi.

Jokainen hanke tulee päätökseensä. Hanketyötä tehdessään ja hankkeen tuloksia kirjatessaan hanketoimijat toivovat työnsä tuloksen rikastuttavan ja edesauttavan tulevaa kehitystyötä. Vaikka hanke päättyykin, yhteinen kehittämistyö jatkuu. Käsissä oleva julkaisu on kuvaus yhteisestä kolmivuotisesta matkastamme ja johdattaa opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen ohjaustyöhön erilaisissa oppimisympäristöissä, oli opiskelijan matka sitten kohti työelämää tai korkeakouluopintoja. Toivomme, että tämä julkaisu luo uutta merkitystä osaamisperustaiseen opettajuuteen ja opiskelijoiden ohjaustyöhön sekä tarjoaa käytännön työkaluja arjen työhön. Tämän teoksen rinnalle rakennettuun *Ohjauksen portaaliin* (www.redu.fi/eppa) on koottu paljon hyvää materiaalia ja työkaluja, jotka yhdessä tämän julkaisun kanssa muodostavat kokonaisuuden. Tavoitteenamme on jatkossakin tarjota opiskelijoillemme yksilöllisiä opiskelumahdollisuuksia, tukea vahvuuksissa ja vahvistaa valintoja sekä tehdä sujuvaa nivelvaiheyhteistyötä – jatkaa hyvää yhdessä tekemistä.

Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hanke johdatti tekijöitensä tutkimaan asiakaslähtöisyyttä ja osaamisperusteisuutta – ”*Rakenna oma reittisi tulevaisuuteen – askel kerrallaan, yhdessä eteenpäin*”. Kyseessä oli ajatus siitä, että ammattiin oppiminen on aidosti osaamisperustaista ja opiskelijan yksilöllisiä valintoja tukevaa. Yksilöllinen polku erilaisissa oppimisympäristöissä ei kuitenkaan ole yksin tekemistä – se on yhdessä tekemistä ja yhdessä kulkemista kohti tulevaa. Nyt kun hanketyö on saatu päätökseen, voi edelleenkin olla samaa mieltä.

LÄHTEET

Karvi 2016. Liikettä niveliin. Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2016:2. Haettu 29.1.2020 osoitteesta https://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_0216.pdf.

OKM 2019. Katse korkealle ja horisontti laajaksi – Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:26. Haettu 24.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-652-2>.